

~~1609~~

ВОЛОДИМИР
КУЗЬМИЧ

І Т Д Л І Й К Д

З М А Д Ж Е Н Т О

БІБЛІОТЕКА ЖУРНАЛУ «МОЛОДНЯК»

ВОЛОДИМИР КУЗЬМІЧ

АЛІЙКА З МАДЖЕНТО

ПОВІСТЬ

В. Кузьмичу

Вкузьміз

„Революція, як Сандорн,
помирає діями своїх”

сказав муршин Ораніор
Котвенту - Верньо в 1794

ЮНАЦЬКИЙ СЕКТОР
ВИДАВНИЦТВА «ПРОЛЕТАРІЙ»

рози.

25/12/75

[89179 — 3]

ВНОО 07
Звірено 20 07 р.

Центральна
наунова бібліотека
АН УРСР
Акт № 197
№ 22 832-3

Упрліт № 1897.

Замова. № 608.

Тираж 3.000

*АНРІ БАРБЮСУ
ПРИСВЯЧУЮ*

I. ВОНА ІНТРИГУЄ...

Ніч на сході підіймала свій тмяно-голубий парус. Там громадилися хмари, творили свій блакитний корабель, що ним попливе ніч, і з хмар виростала щогла, виростали весла. Чиїсь вогкі руки закидали їх високо вгору і в небесній верховині наче бризки етерних хвиль розсипались зорі.

Зірки зникали на мить під полотном хмарок, але що-йно блискотіли і вигравали у блакитній піні.

Я — Червонар — стояв під дубом. Мені здавалось, що корабель ночі швидко допливе до мене, пришвартує віти, і по зелених щаблінках покличе мене до себе у подорож в непереможне сьайво, — розбризану піну Чумацького шляху.

Зі мною стояла Лючія і дивилась у мовчазну височінь. Моя рука лежала в її долонях. Лючія тисла її й оповідала, як утікала з Італії і чому краса Ломбардії не полонила так, як наша революція з її „екзотичною боротьбою“. Я похилився осторонь і, спираючись на стовбур дуба, торкався лівою рукою її плеча.

— Ніколо, мій друже! Я знаю, ти стурбований сучасним станом речей. Розумію, що зараз не до кохання, коли б'ють гармати. Не вини мене! Я риторики не люблю і іншим не повірю. Але переді мною стоїть проблема, її не можу розрішити сама. Питання мучить розум, сушить нерви і заважає мені бути для тебе відданим другом, товаришем. Проклята проблема! А погано, що гарматна канонада повсякраз нагадує про себе.

— Канонада?

Я слухав, задивившись на її лице. Після військових сутичок, у час відпочинку, лице її здавалося ще красивішим; тонкі брови, наче два чорних кінжали, лежали над очима і розходились одностайно вбік; очі котилися під ними, наче бомбочки, і дивилися на світ то вороже, то закохано.

— Да, канонада!

Лючія в третій раз інтригувала мене своєю „проблемою“ і згадкою про канонаду. „В чім річ?“ — думав я. Що-дня я її бачив у нашому штабі за роботою по звязку або в лазаретному пункті, куди прибували з передових позицій поранені. Біла намітка з оторочкою, ледве помітна здалека, робила її схожою на білу пташку, що літала навкруги нас.

— Лючіє, за яку проблему ти мені говориш, що я її не знаю, і яка рація постійно дратувати людей згадками про гармати та канонаду?

— А ти немов не знаєш? Який же з тебе комбат, коли не знаєш? Кожний червоноармієць знає, що білих постачають набоями з ініціятиви...

— Кого, кажи швидче, — невтримно скрикнув я, лютий на себе за несміливість почати розмову про кохання.

— З ініціятиви... Тумілова...

— Якого Тумілова?

— Полковника, представника Добровольчої армії на великому пароплаві „Офіоне“.

— Лючіє, ти чудесна людина, чарівна! Але ти завше говориш проблемами. Чи не сказала б ти ясніше?

Я усміхався; італійка не вірила, що я лютував, і особливо в цей тихий вечір. Справді, злість моя не гармонувала з виквітом ночі.

— Ну, не проблема, — кокетувала італійка, — так питання. Підкреслюю — питання! Справді, позавчора білі шкендили ж нас набоями. Скажи, будь ласка, де вони їх брали? Царські запаси? Чи може скажеш, самі виробляють? Усі ж заводи в наших руках.

— В оцей мент мене не цікавлять речі. Хочу чути про людей, їхні думи і...

— Кохання? Я угадала?

Лючія заходила біля мене на закаблуках, наче півень, що хоронить таємниці свого курника.

— А чому не кохання? Хіба не можна інколи помріяти про поцілунок, що наповнює груди жадобою стрімчастого життя? Ми не ченці і не аскети!

— Гидую коханням, — призналася вона.

— Гидую... ох, італійко, чорт жіночого полу. Та будь я не Червонар, вмить би зацілував твої очі. Ти так недобре сказала „гидую“, наче кохання твоє було примусовим.

— Так, я гидую!

— Ого-го! А може таки ти будеш колись „справжньою“ жінкою? Ну, годі про це. Тепер не до філософії! Поглянь он туди...

... Там були лимани одеські, хвилі Чорного моря, а над ними сяяв місяць, повний, налитий золотим металом. Місяць впливав по волі, немов би хто фіолетовим канатом затягав його у височінь — туди, де стояв парус ночі і куди він мандрував, як лихтар блакитного корабля.

— Ніч,— мовила Лючія і теплою долонею погладила мою.

— Лючіє... ти?

Так скрикнув голодний звір, що підвівся з глибин невідомих, звір, що потягся до жінки за ласкою, звір забув, що єсть Червонар — честний в бою і ніжний в тилу.

— Ніколо! — італійка повернула лице на місяць, — я побачив рельєфний ніс і тонке підборіддя.

Вона відчула мої вагання і наче не знала, чи простягнути руки і впасти в обійми, чи відійти швидче, аби не дратувати одне одного щирими розмовами.

— Ха - ха - ха! — Лючія відстрибнула від мене.

— Сестро рідна! Мо' завтра мене вб'ють, невже я вмру без подяки від тебе? Мо' поцілуємося?

— Ха-ха! Ах-ха-ах! Вже забув і проблему, аби були поцілунки! Бравісімо!

Біль стис мої легені, і я тяжко задихав. О, проклятуший місяць! Через тебе, любовного провокатора (ти завше провокуєш юнацтво своїм сьйвом), я „засипався“ перед італійкою! Зажди, буде помста й тобі, зрадникові революційної природи...

Я прибрав себе до рук.

— Не смійся, прекрасна квітко! Я не ображу тебе і тільки поважаючи запитаю, чому ти не кохаєш нікого із наших?

Італійка здивувалась і перший мент збиралася з відповіддю. Зіниці потемнішали. Фіолет очей, змішаний із сіро-зеленими плямами, загуск під віями. На чоло набігла хмарка задуми.

— Я ще не казала про...

— Геть проблему, ти прямо кажи, хто гідний твого кохання?

— Хто гідний? — вона зупинилась.

— Єсть одна людина, і з ним би я радо...

— Хто? — скрикнув я знервовано.

— Трохи подібний... до тебе і рисами і душею... Антоніо з „Офіоне“!

Я вмить застиг, як розгартована криця, що її вкинули у воду. Лючія зареготала над моїм мовчанням і, кокетуючи, розвернула дивні сувої своїх думок.

— Тут винна проблема!

— Може не проблема, а пригода? — уточнив я розмову.

— Ні. Проблема, це — звязок: Антоніо, мене, тебе й інших червоних, це — змичка міжнародної і нашої національної революції, а питання — хто постачає набоями білих?

— А пригода? Ти не вихляй!

— О-о! Вона зробила Тумілова моїм і твоїм ворогом.

— А кохання?

— Почекай, я розкажу.

Я зацікавився. Три рази в розмовах наших дзвеніли таємні імена: пароплава „Офіоне“, Антоніо з Мілану і полковника Тумілова. Моя цікавість виростала що-хвилини. Я би радо вислухав оповідання тут, під зеленим дубом, під хвилястим одсвітом небес, що продирався крізь листя. Я пильно дивився на її вуста і витончену руку, де під загаром спало італійське сонце.

— А може він задивлявся на тебе? Може ти закохалася сама?

— Сакраменто! Щоб я, італійка з Мадженто, покохала шляхтича?

— Я би подивився на вас,— пожартував і я.

— Мовчи!

Лючія засміялася: білі не заплюють нас гарматним вогнем, бо з-за кордону простилається міцний магніт солідарности, і тому ворожа зброя прилипає до землі.

— Що?

— Да, ворожа зброя безсила проти нас! От буде вільна година, і я розкажу...

Я лишився незадоволений. Знову відклала! І на що вона бавиться з тобою та інтригує безупинно?

— А не забудеш?

— Не забуду.

Італійка підскочила до мене, вхопила за шию, притягла губи до губ і... міцно поцілувала.

— Це перший... і останній...

Потім швидко відбігла і білою плямою майнула поза дубами. Це сталось так несподівано, що я кілька хвилин дихав і з надзвичайним напруженням стояв непорушно, аби не погнатися за струнконовою італійкою.

II. НІЧНИЙ ПОХІД.

Коли б не бої з білими, ми б певно колективом закохалися у Лючію. Ми так звикли до гарматної канонади, до військових засад, що коли штаб армії переташував би нас у тил і коли прийшов би вільний час повештатись за італійкою, то і в ту годину, ми не пішли б на відпочинок. Ми звикли до тої звислої темряви, коли весело продиратись у ворожий тил; тоді небо настається хмарами так низько, що, здається, будьоновка прошпилить його вогкий настіл. Тоді чудово дзвенів багнет, що раптово чіплявся за віти. Нам хотілось заховати той стрілецький дзвін у своїх думках, звязати його з життям і вічно носити з собою.

Лючія говорила не раз, що їй до вподоби таємні гулянки. Вона казала, що ніхто не бачить її краси, що тоді зникають ознаки полу, бо в завуалених сутінках зливаються в одноколір і природа, і люди, і зброя.

— Карамба, як весело! — шепотіла вона на ухо, схиляючись у пільмі зі свого коня і ненароком торкаючись розпушеними косами мого чола. І от чорним повітрям допливало до мене її дихання. Ніч роз'єднувала нас, але тепло

несло мрійні думи, і ми їх розуміли без слів. Я дивився у тьмянь, де чорним згустком вимальовувався стрункий її стан. Риси розпливались у безсвітлій вогкості ночі. Я домальовував і намагався запам'ятати її скульптурний образ.

— Лючіето, тобі сімпатизує увесь батальйон!

— Псь, я не полкова дама. Сором,— відказувала вона і, крутнувши біля мого вуха строкатою шевелюрою, скакала назад, а я подавав команду і пускав у галоп кавалерію.

III. ТАЄМНА ДИСТАНЦІЙНА ТРУБКА.

Нічні походи наче по закону хоробрости несли перемогу. Одного ранку захотів я взнати від непокоїної італійки, яку ролю в її житті видограв Тумілов, як людина.

— Полковник? Для мене майже ніякої,— його ролю ти зрозумієш, коли згадаєш про набої— він є перешкода не для мене, а для Червоної армії.

— А все ж розкажи,— настоював я.

— Він не така цікава людина, як ти собі гадаєш.

— А що ти обіцяла?

- Обіцянку три роки чекають.
- Тебе вб'ють...
- Я була три рази на краю смерти.
- Адже...
- ?

Раптово з боку ворога ревнули гармати, в землю вдарило залізом — ґрунти застогнали і затремтіли, ніби від образи. Широким по-свистом сипнуло з вишини: шість шрапнелей розірвалося над нашими головами. В чистому прозорому небі вирости хмарки й, тиняючись, попливли на південь за вітром — до білих.

— Це випал, — скрикнула Лючія, — це Тумілов!
Я мовчав.

І дивна річ! Перед самою небезпекою (а може й смертю) я побачив краєвид чудесний сонце-сокий в дзвінких фарбах і в рухах світла і тіни. Ще не долетіли до землі шрапнельні кулі, а я встиг охопити зором увесь пейзаж.

Це були лише секунди!

Як клапоть всесвіту, виринули переді мною українські лани з хатами, село пригорнулось до верховини, вкритої лісом, далечінь сама стрибнула в очі і стала близькою, видимою без бінокля і широкою, як блакить, кольористою в деталях.

Раптом я помітив, що річка парувала під сонцем — вогконогою ходою йшла в небеса і кучерявилася в хмари.

Десь почавшись, вона линула до нас і безугавними хвилями несла одвічний привіт. За поворотом вона зникла. За горою, ліворуч, річка виринала знову, але не такою, а схожою на уламок шабляки.

— Лягай,— загуло спереду.

Я прикипів — секунди проминули — смерть наче сіяч, сипнула горохом.

— Лягай,— закричав і я.

Встиг! О, радість! Шрапнельні кулі не зачіпили. Я підвівся з землі і, даючи на ходу накази, побіг до штабу. Червоноармійці трималися — лад і спокій не покидав їх лав.

— Товаришу комбате,— гукав комсомолець Яків, добігаючи до мене,— на що ви дозволяєте Лючії Пальчіні бігати у відкритому полі?

— Лючії?

— А гляньте он туди.

Справді, Лючія пригиналася, бігала по полю й шукала. Іноді вона копирсала чернозем, і земля сипалась у всі боки. Червона хустинка сповзла на спину, волосся пурхнуло і чорними пасмами маяло за вітром.

„Чого їй треба?— думав я, пригадуючи, що тільки артилеристи шукають дистанційну трубку, щоб дізнатись, з якого віддалення стріляв ворог. Лючія — не артилерист! Невже вона?..

— Товаришу комбате! Я покличу її.

— Не варто,— відповів я і послав Якова з наказом до командира першої батареї відкрити вогонь по ворожих лавах. Я не мав часу довго зупинятись думками над вправами Лючії.

За горою на півдні знову струснуло землю і хвиля рокоту полинула над нами. Набої налетіли невидимими птахами.

Шрапнель!.. Я викликав ординарця послав його взнати, що робиться в ротах — мене керувала відсутність розвідки. Чумак, порадившись зі мною, сів на коня і поскакав на лівий фланг. Білі насідали, а ми боронилися від ворожої навали.

.

Сутичка наших сил з групами диких черкесів скінчилася майже нічим. Ми відстояли себе — і лишилися на старому місці. В бою нас зразила шаленість білих артилеристів — вони били з гармат без зупинки, не боячись, що не стане набоїв. Очевидячки, їх хтось постачав з-за кордону. Я довго міркував над цим

питанням, і мені в голову прийшла думка про Лючію і Тумілова.

„Бреше жінка! Знає вона певно та соромиться. Її дії мають між собою якийсь зв'язок. На пароплаві „Офіоне“ скоїлась таємна пригода, і тому італійка мовчить“...

Я був в стані дорослого юнака (мені було 27 років), коли так легко віддавати свої сили на громадську справу і коли згадка про жінку приходить рідко, але настирливо і свавільно.

„Хто це Антоніо? Моряк з „Офіоне“? Робітник із Мілана? Чи кохає його Лючія? І причому тут полковник Тумілов? Що вона шукає в полі?“

Задума, як ніч, огорнула мою голову темним, чистим напиналом.

„Лючія, Лючія“, — мигтіло, як зірка, одне слово.

Раптом...

Лючія прийшла сама.

— Ти?

— Я.

— Не вбили, не поранили?

— Цілісінька.

— З поля?

— Так, друже Ніколето.

Я з радістю посадив її на лаву і розповів про свої сумніви.

— Ха-ха-ха! Що я шукала?

Італійка відкинулась назад і стрільнула очима на мене.

— А ти не догадався, чому білогвардіяни немилосердно гатили нас набоями?

— Ні!

— Так дивися!

Вона вийняла з походної сумки якийсь металевий уламок. Окрайці його були вищерблені, формою він здавався схожим на трубку, — мідь задимилася порохом, зеленавий колір опластував її.

— Дистанційна трубка?

Вона кивнула головою.

— Подивись на ці знаки... — і передала мені трубку.

Там серед цифер та ліній ясно вимальовувались латинські літери. Напочатку перша була зіпсована, а остання закінчувалась трьома цифрами латинської транскрипції. Я зацікавився і запитав очима.

— Дивись, чітко відбито... ilano — XVI — с.

— Що це значить?

— Це — штамп Міланського збройного заводу.

— Але як руська гармата могла стріляти чужоземними набоями?

— А їх робили на російський зразок для денікинських...

— Хіба?

Тепер я переконався, що Лючія Пальчіні недаремно копирсалася в ґрунті.

— Молодчина!

— О, я знала, що капіталістична машина ще крутиться. Ці літери — ознака, що і Антоніо й Тумілов на Україні, може й не так далеченько від нас. Я почуваю, що ти заінтригований цими особами. Їх прізвища в'їлися в пам'ять і кожної вільної хвилини стають перед очима. Добре, сьогодні я розкажу тобі правду, і ти зрозумієш мою поведінку. Попереджую: тут нема ні меладрами, ні психологічних роз'єднань, як у Гамлета „бути чи не бути“. Ми давно з Антоніо вирішили, що в світі існує тільки „бути“, а „не бути“ нема! Це омана волі й розуму! „Не бути“ може сказати слабодухий і хитьковолий. Ми ж усюди відчуваємо силу, акумульовану в боротьбі!

Я вислухав тираду. Нарешті, — радів я, — нарешті! Кров моя раптово попливла до вух

і мозкових центрів уваги. Лючія хусточку завязала, а язик розвязала.

IV. СУТИЧКА НА „ОФІОНЕ“.

Ми пливли на „Офіоне“ з набоями, що їх музику ти чув сьогодні перед атакою. Нам лишалося сорок кілометрів до Одеси. Тумілов захвилювався: це стало помітно, коли з Одеси прийшла радіотелеграма, що страйкують портові робітники і що пролетаріят міста готується до збройного виступу. Антоніо й наші чорноморці були звязані з чудакуватим радіотелеграфістом. Простяк оповідав про події і одного разу сам признався, що він часто приймає совдепівські радіо-станції, що відозви Комінтерну, партій, промови Леніна та телеграми зроблять з нього більшовика. Затурбований Тумілов злякався, як би портові робітники не захопили гармат англійських заводів та італійських набоїв. Він отримав по радіо розпорядження почекати на рейді, поки вгамується порт.

Розмова моя з Антоніо була коротенька. Він спустився у трюм агітувати кочегарів, а я пішла до радіо-кабіни. Мушу сповістити

тебе, Ніколо, що я їхала на пароплаві, інкогніто під іменням шляхетної контеси, і тому за дозволом Тумілова я слухала по радіо музику з Відня, Бреславля й Варшави, коли не було прийому офіційних телеграм. Я зразу познайомилась з радистом. Йому було приємно поговорити з жінкою і зробити послугу. Таким чином, я єдина жінка на кораблі стала центром уваги, і чоловіки, майже половина з них, поставили за мету досягти моєї ласки. Але зробити це було, ой, як трудно, мій Ніколето! Тумілов, як старший на кораблі, сміло фліртував зі мною. Я дала атанде, і він повернувся до своїх постійних турбот — про набої.

В 5 годин вечора серпневого дня ми стали на рейд далеко від Одеси. Уяви, Ніколо, краєвид моря: одеські береги крутим ізломом встають над морем, хвилі бурунами тихими котяться до них і змивають зі скель земний прах. На березі розкидані села — велике німецьке містечко Люстдорф підносить шпиль своєї кирхи в туманну височінь, сонце сідає і золотим коліном вгрузає в обрій—з далени на море несуться тумани й мішаються з ним... Одеса стомленим привидом лежить на північному боці заходу і димарями затухлими страй-

куючими свідчить про „червону небезпеку“. Маяк одеський білим сірничком стирчить на молу і сумно дивиться на нас. Навіть весела Аркадія затужила і розвінчаною королевою насунулась на узбережжя, ніби метуючи втопитися в морі.

Я піднялася в радіо-кабіну.

— А!.. будь ласка, сіньоріна Пальчіні. Я вітаю вас серед моїх радіо-колег. Сідайте! Ї зараз підкручу настройку і ви почуєте „Ох, майн лібер Августен“ — з Відня, згода?

Радист, готовий виконувати мої примхи, надів мені радіонаушники, включив ток з акумуляторних батарей і почав крутити конденсатор. Я сиділа нерухомо і зацікавлено слухала, як видзенькує і висвистує мембрана телефону. Дійсно, в трубках чулися такі згуки, що ніякий музичний інструмент не передав би їх. Трубки верещали так роздольно, що я рада була зняти навушники. Наче Дантові демони та відьми зійшлися на Монте-Розі в Альпах і учинили бешкет.

— Зараз ви почуєте музику, — сказав радист, слідкуючи за накалом катодних ламп.

Минула мить і до моїх ушей допливли чудові акорди симфонічної оркестри. Музика

зачарувала мене, і я прилипла до стільця — ніхто тоді не зігнав би мене. Яка радість! Я слухала такі далекі концерти! На якому віддалені я приймаю музикальні рухи повітря? Скільки сотен кілометрів од Одеси до австрійської столиці? Згуки півсвіта досягають мене і мажорним колом огортають серце! Перемога людини! Безкрайній простір, оконтрольований мною! Я кричу тобі, о, всесвіте, електромовою антени: я слухаю тебе, гучномовця і агітатора безмежності!

А згуки гармонійною чередою неслися в ушах. Віденська опера частувала нас музикою Бетховена й Моцарта. Радист, чемний і чепуренький, усміхався. Він вихвалявся радіоприймачем, говорив, що система ідеальна і прохав, коли я хочу послухати Науен або Париж, завітати в 9^{1/2} годин вечора.

— Зайду,—відповіла я і продовжувала ловити етерний шум, заплетений в електрохвилі і кинений в людське вухо.

Через 20 хвилин в кабіну зайшов Тумілов. Я поздоровкалась з ним і попрохала послухати радіоконцерт.

— Я не маю часу, сіньоріна,—і його тінь упала на срібловий виблиск мікроламп.

Полковник мовчки взяв книгу з записами телеграм. Радист відійшов на крок назад; Зіниці радиста червоніли від постійної втоми, обличчя Тумілова здавалося креслатим, випещеним та повним.

— Через годину до нас прийде англійська міноноска?

— Сі, сіньоро кольонельо (так, пане полковнику), через годину.

Моє серце йокнуло.

Я зірвала наушники. Я була вражена звісткою. Міноноска? Може, супроводити нас? Невже ж набої так і попадуть в руки душолюбів? Руками пролетарія заріжуть пролетарія?

Болюче питання повстало переді мною, Ніколо!

Цей немотивований рух помітив Тумілов і гостро подивився в мої очі.

— Сіньоріна Пальчіні! Останні два дні ви ведете себе підозріло. Я розгадаю вашу хитру гру!

Кров переповнила серце моє і перелилася за край. Я й Антоніо піймалися? Невже моє обличчя могло видати мене? Де вихід? Що робити?

Полковник допитливо оглянув мою постать. Суто чоловічим поглядом він образив мене. Він гадав, що мене можна купити.

— Пальчіні часто буває у нас, пане радисте?

— Так як коли, іноді по чотири рази на день, стрепенувся він, лаштуючи радіоприладдя.

Я засоромилась і почервоніла, наче венеціанська гондола, спущена на воду в ранкове сонячне проміння.

— Коли-небудь вона питала вас про телеграми?

Єхидний запит! Радист видасть. Він відповість по звичці правду і розкриє таємницю. Я мушу перша розкрити уста.

— Я цікавилася музикою, пане полковнику. Іншого я не торкалась. Ваші сумніви безпідставні. На мою думку, музика не має ніяких стосунків до телеграм!

Я навіть крикнула, бо збитий з пантелику радист мовчав, понуро втопивши свої зіньки на радіоприймач, що своїм вороним блиском нагадував квадратovu скелю, вирвану з далєких гірських країн і наставлену тут, аби ловити у свій скошений ромб згуки всієї планети.

— Так, вона слухала тільки музику, — піддавшись моєму впливові, заговорив радист.

— Тільки?

— Так. Сіньоріна Пальчіні ніколи не втручалася в мої справи.

Полковник заспокоївся, але я бачила, що обличчя вигравало захованою злістю. Він вмить затулив рукою книгу телеграм.

— Сіньоріна! Я прошу вас вийти відціля!

— Я заважаю?

— Це моя справа.

— Ви мене підозріваєте?

— Так, через десять хвилин я заарештую вас і декого з ваших друзів. Ви — шпигунка! Тільки-но прийдемо в Одесу, я передам вас і „тих“ (Тумілов показав униз на трюм) портовій владі. Я не дурень, щоб продовжувати нікчемні іграшки надалі. Я знаю: ви мали запалити пароплав, але наша охорона вберігла набої від вибуху. Певно, „ваші“ Антоніо й більшовики ні до чого не придатні і тільки-но прийде англійська міноноска, щоб забезпечити нас од збройного нападу страйкуючих робітників, „ваші друзі“ будуть теліпатися на реях „Офіонових“ щогл! Я їх повішу!

Я перелякалась. Я не чекала, що їхнє шпигунство зруйнує нашу роботу. Стиснувши зуби, тупо дивилася на катодні лампи радіоприймача і з гострим болем обмірковувала вихід з западні. О, чорти, я прокляла всіх імперіялістів світу. Ми мали збунтуватися на кораблі перед самим входом у порт, щоб передати пароплав з набоями революційним робітникам, але на зустріч ішла мінонсска, яка безперечно затопить наше повстання з своєї панцирної кишки.

— Я повішу спершу Антонію, — монологував далі Тумілов, а потім...

— Пане полковнику, — почала я офіційно. Робіть, що бажаєте, але дозвольте мені, невинній, дослухати радіоконцерта з-за кордону.

Я гадала огорошити його своєю наївністю, але цей чортяка був не поганим психологом. Він просто заборонив.

— Пане! Ви чесна, здається, людина! Відпустіть мене на три хвилини. Все рівно я з пароплаву не втічу, бо найближчий беріг на віддалені трьох-чотирьох міль.

Тумілов замислився і вп'явся в мою постать очима.

V. ПСИХОЛОГІЯ НА ВСІХ ПАРАХ...

... Згадала я вираз одного великого письменника. Мені повезло б, коли б... не одна причина (скажу пізніше, пізніше!). Підчас замислення полковника в радіокабіну увійшов вахтенний і сповістив, що міноноска з'явилась на північному обрії і наближається до нас. Радіотелеграфіст вмить зворухнувся і перевів настройку на іншу радіохвилю. Розвязка наближалася і я насторожилася.

— Міноноска говорить! Міноноска,—шалено скрикнув радист, хапаючи олівець і записуючи телеграму.

Вахтенний пішов геть, а я стояла з причаєним мовчанням і безпорадною перспективою спостерігати загибель моїх друзів, не маючи змоги попередити їх. В очах Тумілова я бачила, що нашу нічну роботу в трюмі досліджено і що написи на ящиках з набоями відомі йому і його шпигунам. Скажу тобі, Ніколо що команда пароплаву протягом п'яти днів була певна, що в навантажених ящиках вони везуть італійські макарони, в той час, як там були набойі. І наша заслуга важлива тим, що ми розкрили морякам „Офіоне“ очі і розвіяли

оману. Моряки загалом були за нас, Тумілов—проти. І от жахливий момент—ми майже беззбройні наскочили на велику перепону! Проміноноску ніхто, ні мій Антоніо, не знав.

— Пане, дозвольте вийти!

— Через три хвилини ви будете „зовсім вільні“,—іронічно прокричав Тумілов.

Він сів за стіл і став писати проєкт телеграми, яку мав зараз же послати по радіо міноносії. Я була, як дурна! Як погано, що я забула в каюті мій револьвер—він став би мені в добрій пригоді. Моє серце забилося, груди задихали часто, наче вбираючи в себе не повітря, а якусь морську синю гущу. Я обдивилась. Стояла за спинами радиста й Тумілова. В скляну нішу бачила ніс і спардек пароплаву, а нижче шлюпки й палубу. Вечірня загусла сутінь набігала від Одеси, разом з міноноскою й хвилями, ніжноплескими та іскрокидними. О, чорт! Тумілов повернувся і подав телеграму радистові. Я тільки вгледіла перші строки...

„... У нас бунт, поспішайте...“

Тепер полковник став лицем до мене і з ненавистю, камінною злістю заговорив, одрубуючи слово за словом. Вуси піднялись до-

гори, поклавши на щоках дрібні лінії,—не то зморшки, не то...

— Моя прекрасна сіньоріно! Вашим планам каюк!

— Що?

— Карамба, як кажуть італійці!

Однак, йому не довелось заарештувати мене. Не минуло й хвилини, як я вхопила якийсь стяг, що стояв у куточку і вдарила по щоці. Полковник зігнувся, відскочив у бік, наштовхнувся на стілець радиста і повалив того зі стільцем. Стрімка й обурена, я замахнулась вдруге і одним махом розтрощила три катодні лампи. Сріблясте скло в ртутній заправі розлетілось на шматки і засипало увесь стіл. Браво! Радіоприймач зіпсований і вибув із строю!

— Фуріозо! Пане полковнику, я вам шлю телеграму,—зашуміла я і шалено стрибнула до нього, бьючи його по руках.

Полковник впав на долівку, радист заліз під стіл за батареї і тяг бідного начальника до себе. О, радисте, прости мене, жінку, я разом з тобою жалкую, що твій радіоприймач (по словам твоїм збудований за схемою талановитого Марконі) загинув через мене!

Який жаль! Приймач був для тебе дзеркалом космічного етеру і твоїх всесвітніх радіочей, і я розбила його! Прости! О, радисте, співчуваю тобі і прошу: прости!

Я переступила через Тумілова і заперла їх обох в радіокабіні. Нині десять хвилин моїх, і доки ворог ізольований, я мушу врятувати себе, Антоніо і друзів моїх.

Море розпахнулось переді мною, як ново-явлена краса. Хвилі, як прибой одвічних вод, як зморшки космічних атмосфер, пронеслись перед очима. І лише міноноска (проклята бородавка на синьому чолі всесвіту!) смужила димом небосхил.

Я на верхній палубі. Спардек. Я стрибаю. Внизу три наших. Кричу, кличу і бентежу їх серця. Раптово я помічаю, що в руках моїх стяг... із червоного полотна. Розгортаю його—вітер невидними зубами хапає за краї і розтягує полотно уздовж і вшир. Це—турецький стяг. Червоний з білою пятикутньою, пятикутньою, Ніколо, зіркою й молодиком-місяцем посередині! Коли ми вийшли з Костянтинополя, хтось заніс його в кабінку і там він залишився.

— Де Антоніо?—кричу.

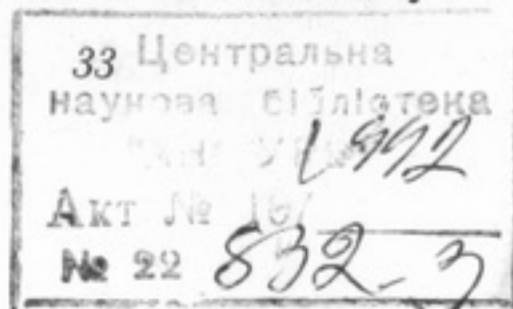
Три моряки поспішають за мною—ми спускаємось у трюм і застаємо Антоніо за розпаковкою одного ящика з рушницями. Прийшла пора повстання! Він—очеіскрий, чудний і красивий. Стоїть над набоями і подає якісь команди. Як побачила його, туман оповів мій мозок і далі я нічого не пам'ятаю.

... Прокинулась на палубі, вся огорнута вітром і бризками піни морської. Лежала, палуба під спиною. Небо без зірок, — вечірне, хмарним віялом простяглося наді мною. За турботами товаришів, я прийшла в себе. Антоніо, мій коханий, побув зі мною кілька хвилин і помчав в машинне. За цей короткий час ми оволоділи стерном і капітанською рубкою. Штурвальний наш! Наша перемога була малокровоною. Малокровоною, Ніколо!

А стяг турецький трипотів на щоглі, як символ перемоги, як вирване серце вороже.

Я швиденько підвелась і забігла в рубку. Відтіля побачила, що англійська „морська миша“ (так прозвали ми міноноску) неслась на нас, іноді поринаючи в гнівній піні чужого моря.

— Лючіє,—гукнули на мене знизу.

Голос знайомий, наче човник, поплив на своїх басових хвилях і найшов привітну пристань у моїх ушах.

— Антонію, — радо кинулась я і ледве не повисла у нього на шиї.

О, він зі мною! Миланець спішив до мене.

— Де Тумілов?

— Я заперла їх в радіокабіні, тамже і радист.

— Лючіє, що з ними робити?

— А як ти гадаєш, Антонію?

— Він—наш загальний ворог. Треба, Лючіє, заарештувати його, як і інших.

Далі було те, що мусило бути. Офіцерню загнали в трюм, а самі в безнадійності (міноноска пливла і через сорок хвилин могла стати борт о борт з „Офіоне“) пустили машини („Офіоне“ стояв на парах), і почалася наше...

VI. ВТІКАННЯ ВІД МІНОНОСКИ.

— Ми мусимо виграти час, горланив Антонію в той час, як моряцтво витягало ящики й кидало у воду. Скрипіли крани, устатковані на щоглах. Ціпи згортались, розгортались, а

ящики один за другим з'являлися з великої пащі трюму і поважно, з тяжкою інерцією до води, падали в море.

— Катай, братва! Катай!

Дебелий морячина орудував підоймою, керував рухом машинної площадки, що кружляла, а велика залізна рука носилась праворуч, ліворуч. Підойма, як відплеччя щогли, засохлими кістями впиралася в палубу, погрожувала у височінь і цупким металевим канатом хапала на безпощадний крюк — ящики з набоями. Через мить цей металевий сполох звисав над хвилями, а потім плескав у воду.

— Італійські „макарони“ йдуть на їжу!

— Рибам на жратву,—відгукнувся дебелий машиніст.

„Офіоне“ линув на південь. Наш велетень лишав за собою роздвоєну пінясту смугу, а міноноска йшла слідом. Антоніо побачив у бінокль, що там піднялась тривога: англійці наводили на пароплав кулемети, сигнальними стягами давали якогось наказу.

— Машин не стопорити,—подав наказа Антоніо в рупор до машинного.

— Лючіє, ти боїшся англійця?

— Антоніо, на міноносці кулемети!

— Вона нас наздожене!

— Хвилин через двадцять, Антоніо?

О, мій земляче італієць! Ти стояв стрункий і воледавчий, наче твоя воля по радіо йшла в мозки товаришів, що настроїлись на одну емоціональну хвилю.

Ми тікали—і безнадійно. Міноноска нас явно наздоганяла, і корпус сірої „миші“ виростав на очах. Але ми розвантажували корабельний трюм на ходу. За півгодини ми подарували морю більше десяти вагонів набоїв. Що-хвилини з трьох кранів вкидали в море дві-три тонни.

— Міноноска три мілі,— гукали з рубки.

— Товариші! Ще десять-п'ятнадцять хвилин в нашому розпорядженні. Гати, віра — майна в бісового бога!

На наше щастя, „нейтральна“ міноноска не стріляла на нас, але командир її мабуть зсуєти на палубі нашого пароплава дізнався про бунт.

— Антоніо любий, що то махають прапорцями?—питала у миланця, показуючи на міноноску.

— То, Лючіє, вони погрожують розстрілом! Але вони того не зроблять!

Наша палуба миготіла від поспішливого руху людей. Я побігла допомагати. Панував азарт праці,—люди з надхненням (незадоволені або панікери давно повтікали в кают-компанію) вершили долю набойних „макарон“ і з приправою моряцьких слів і під соусом власного поту безжально жбурляли в безодню — рибам на страву.

— Лючіє, Одеса зникла в тумані!

Я вибігла на виклик мого друга і з жадою прохолоди (піт великими краплинами на працезорів моє чоло) віддалась тугим обіймам морського вітру. Одеса справді заховалася в підобрійній сутінок, а інші селища потонули у відсвітах вечірньої зорі. Сонце зайшло. Надходила ніч.

Від невгамовної праці ми стомились, але не піддались.

— Міноноска дві мілі!

На цей вигук відповів другий:

— Майна—і три ящики шубовснули у сине провалля.

— Радій, Тумілов,—галаснула і я, згадуючи запертого полковника.

— Не набоями, ротом постріляєш, коли поїси чорноморської риби,—грубо пошуткував машиніст, спускаючи канат підойми в трюм.

Маса працювала. Міноноска панцерним при-
видом ішла за нами. Частина злякалася від-
повідальності й невеликими групами, по два,
по три чоловіка тікала в кубрик. Це були боя-
гузи, і ми їх не зупиняли. Кидали нас в небез-
пеці ті, хто сподівався на доброзичливість
ворожу.

Ворог наближався.

— Міноноска одна миля!

Антоніо покинув капітанську рубку, нака-
завши сперше не палити вогнів на кораблі,
щоб мати аби-який шанс утікати в темряві від
англійської миші.

— Багато ще в трюмі набойних ящиків?

— Ой-ой! Так навантажено, що ох-ох!

Я стежила за Антоніо. Він посумнів, риси
обличчя загострились, а туга поглибшала від
гніву, що вилився б на ворожі лави, як би ми
не тікали на південь.

Машини наші досягли максимальної швид-
кості. А міноноска наближалась настирливо
й хитро. Підойми не припиняли розвантаження
трюму, але темнота (вогнів не палили) і вто-
ма брали верх. Я відчувала страждання Ан-
тоніо й всього колективу. Дехто з моряків
лаявся.

— Не здаватись! Хай строчить з кулеметів!

— Товариші, ми краще зірвемо останні набойки, ніж віддамо їх білогвардійцям,— звернувся Антоніо до товариства.

— Але англієць уже тут, і як тут, ми самі загинемо. Що робити? — залунали голоси найбільше потомлених.

— Запаліть пароплав!

— Це безумство!

— Запаліть!

— Я тобі як запалю в рило, кісток не збереш, — одгукнувся голос у натовпі.

— Нас розстріляють за бунт!

— Це не бунт, а повстання. Це допомога братам!

Маса згуртувалась і збентежено почала дискусію. Погроза нависла над усіма. Панцерний кулак з гарматною мовою і набойними словами мав заговорити. Невже міноноска розстріляє беззбройних?

— Товариші, не лякайтесь тої поганої миші!

Крани припинили роботу. Навіть машиніст, найбільше впертий, кинув працю. За десять-двадцять хвилин не розвантажити ж корабля. І це було справедливо: з „Офіоне“ вкинули в море ледве четверту частину артилерій-

ського гамузу. Боротьба здавалася далі неможливою. Кожний вигук тільки хвилював на товп і тому дозволяв анархічним настроям володіти масою малосвідомих моряків.

— Зірвати набої, — одиноко крикнув один, але всі так люто глянули на нього, що він вмить затулив рота рукою.

— Міноноска п'ять кабельтових! — злякано обізвався вахтовий. Моряцтво, все загалом, починаючи від самого комуністичного до останнього угодовського, застигло, залякло очима на темній постаті військового корабля, що видирався на хвилі, повз них і, запаливши прожектор (це зробило такий психологічний вплив, що найсмілівіші відмовились від плану палити або зривати корабель), поводив по „Офіоне“, пронизуючи сліпучим промінням увесь такелаж і велике згуртування людей. З темряви виповзало страхіття.

— Ой, зараз стрілять буде, — заголосили боягузи і побігли було до люків, як над шумом моря і навалою бурунів рявкнув рупор, і голос зупинив усіх на місці.

Це був голос Антонію.

— Панікери, ви хочете здаватись? Ви вже клянете комуністів, що правдиво повели

вас шляхом допомоги російським братам?
Стійте!

Антонію взяв вірного тону.

— Ми в двадцяти кілометрах од революційної країни. Невже ми злякаємося англійця? Я закликаю до революційної свідомости команди. Лишайтеся наверху! Лишайтеся тут, аби довести, що ми хоробрі моряки, а не жаби, що їх лякає перший хлопчак! Доведіть, що ви маєте право на революційну солідарність до братів! Геть угоди! Кидайте боягузів у море!

Я заскочила туди до нього і зверху бачила цю жахливу картину, коли натовп стояв може під загрозою гарматної палуби і, ризикуючи собою, слухав більшовика Антонію. О, мій Антонію! Мій коханий! Твої очі не осліпли від прожектора і прямо дивилися в тьмянь. Твоє серце не заплуталось у жилах та аорті, бо від жаху серце боягуза повертається вгору дінцем. Ти рупор зробив своєю горлянкою, і над водяним безмежжям пролунав твій воледавчий заклик! Я опинилася поруч з тобою.

— Товариші! Дисципліна! Серце в руки, мозок в очі! Я запевнюю вас, що міноноска до нас не підійде. Ми не пустимо...

— Чорта лисого не пустиш! Краще сигналізує, щоб прийняли нас не як полонених, — зірвався на кінці натовпу тримтячий голос.

— Так, мій Ніколо, слухай же, слухай. Скажу тобі, що Антоніо ввесь час вів розмову з англійцями сигнальними стягами. Міноноска наказала припинити „грабунок трюму“ і повернути до порту, але італієць відмовив їй. Тому міноноска сама припинила сигналізацію.

Антоніо вперто стояв на своєму. Моя присутність певно допомогла йому.

— Тумілов порозстрілює нас усіх, — скажено гукнув він.

— Так! Я розквітаюсь з вами, а з тобою в першу чергу, — загреміло ззаду, і чиясь рука лягла на плече Антоніо.

Всі так і зомліли. Це був Тумілов.

Антоніо зблід і стрибнув у бік.

— Тепер розплата прийшла за все, — і полковник ступив до нас.

VII. НАДЗВИЧАЙНА НЕБЕЗПЕКА.

Команда злякано слідкувала за капітанською рубкою, де ось-ось має розпочатись драма, що вирішить долю всього колективу.

— Сволоч білогвардійська, хто тебе випустив? — заревів обурений Антоніо.

— Було кому, — спокійно відповів Тумілов, цілком впевнений в перемозі. — Два боягузи випустили усіх і мене разом з ними.

О, картина! Уяви, Ніколо! Вечір серпневий дощем зірок упав на море, промінь прожекторний, наче кінжал, вп'явся в наш нещасний корабель, міноноска ось-ось візьме нас на бордаж, — і все ж два кораблі йшли в незупинному русі, в боротьбі — один женучись за життям, а другий за здобичою смерти. Моряки розсипались по кутках, і тільки невелика група самовідданих лишилась у центрі під контролею прожектора і корабельної рубки. Це були більшовики і співчуваючі.

— Ну-с, червоношкірий, ви програли!

— Ми? — запитав один моряк.

— Ви будете прохати пощади? — звернувся полковник до моряцтва і хотів дати в машинне наказа зупинити винти.

Але хтось шпурнув в нього стоптаною пантофлею, і вона вдарила його в підборіддя.

— Це що?..

Тумілов визвірився і напався на мене.

— І ти, розпроклята, тут... Тебе збережу!
Ти будеш нам на закусоньку — і Тумілов єхид-
ний, простяг до мене руку.

Я дала ляпаса.

О, ви, хвилини! Ви завше рятуєте смілих
та рішучих. Для хоробрих ви — золота година,
і тому вони командують вами, вміщаючи у вас
події великої доби!..

— Але слухай, дружній Ніколето!

Я дала Тумілову три ляпаси й раптово зі-
пхнула його за леєра поручні, і він покотився.

— Братва, — гукнула я, — не гайте часу. Ко-
тіть сюди дві-три нафтових бочки і лийте за
корму, а далі побачимо, що вийде! Гайда!

Я так жбурнула свій кулак в повітря, що
він мабуть зірвався з моєї руки і скалками
волі розлетівся по всіх серцях, викликаючи
в усіх надію.

— Єсть!

Я стрибнула на палубу, лишила Антонію
боротися з Туміловим, а сама пішла на корму.
Через хвилину з трюму (його було відчинено)
ми викотили бочку нафти, поставили біля бор-
та і вибили верхнє дно. Ще через мить слив-
ка олійна нафта полилася в море, осяяна сві-
тоносним промінням прожектора. Піна під кор-

мою сперше змішалася з нафтою, але легко-важний гість моря вплив наверх і двісті відер нафти розлилися вшир, утворюючи олійне озеро зі спокійною поверхнею серед бурхливих валів.

— Міноноска два кабельтових!

Ми виплили з нафтового кола, і я, мобілізувавши кількох юнаків, наробила мочальних смолоскипів, вмочених в нафту. Коли „Офіоне“ опинився на певному віддаленні, ми по команді жбурнули запалені смолоскипи у коло.

— Міноноска!

Одноразово з криком переляканого вахтового наші смолоскипи впали в море і запалили нафту в двох місцях. Третій упав у воду і, поки не потонув, горів, наче маненький вогник.

А чорна олія спалахнула в коротку божевільну мить і вогонь жадний побіг пальчатими струмками в усі боки. Хутко озеро нафти стало озером запаленого моря. Дим чорний пішов угору й утворив чорну завісу, за якою ледве блимала своїми бортовими вогнями міноноска. Тільки прожектор пробивався крізь дим.

— Котіть іще п'ять цистерн, — наказала я, надзвичайно зрадівши.

Всі, що були на палубах, звернули увагу на нас. А оскільки на горі лишилася найбільше витримана частина, вони відгукнулися і в ту же мить зрозуміли мій план.

— Котіть великі бочки!

Нафта за кормою палала, — ми встигли втікти від огню. Одначе, нафта, розповзаючись, доганяла нас, і коли б не вітер з півдня що відганяв хвилі, вогонь би досяг і „Офіоне“.

Чудовий пейзаж! Увечері, в смерк, під чистим небом на море вибігла лава і тонкою корою залила його. Цей рідкий вогонь жовтоязико слався у височінь і димом прокопчував небо. Вогненна лава! Вогненний вид! А одсвіти, ах Ніколо, багрові, пурпурні!

— Міноноска!..

Але вартовий замовк. Ми всі ахнули.

— Загине, чортяка, — скрикнув хтось серед надзвичайної тиші.

Небезпека! Міноноска по інерції ускочила в огненне озеро нафти. Спершу за димом не було видно, на якому віддаленні вона, але коли з темряви вийшли щогли і коли вогонь, підмятий залізним велетнем розсікся ліворуч і праворуч — ми всі дізналися, що впливає англійська міноноска.

— Назад, дурна, — галасував один наївний, ніби сподівався, що голос долетить до міноноски і що там, замість командира сидить такий балбес, який забув дати задній хід.

Міноноска влетіла в нафту. Вогонь закружляв навкруги неї, намагаючись кучерявими стрибками уздертись на палубу і зробити пожежу.

— Що там за дурепи — нервувалися у нас, зовсім забуваючи, що нафта — наш порятунок, і співчуваючи міноносці просто по моряцькій звичці.

Міноноска нарешті зупинилась. Вона застопорила машину. Але було пізно — озеро до цього моменту розбіглося на сотню сажнів і грандіозна пожежа тільки почалася. Панцирна миша опинилася у вогненній засаді. З центру не було видно країв огню.

— Давай сирену, — скомандував Антоніо, що встиг побороти Тумілова і звязати його за допомогою присутніх біля рубки.

VIII. ЗА ДИМОВОЮ ЗАВІСОЮ.

— Ніколето, ти чув коли-небудь сирену на морі? Чи не затуляв ти вуха, щоб не чути жахливого стогону проклятого гудка?

Сирена загула — і повітря збожеволіло, рвучкими каскадами воно кинулось на нас і рознеслося по обрійних просторах, невгамовними згуками полилося в душу, зруйнувало спокій, і диким водоспадом безконтрольного ритму примусило не чути, не говорити, не думати.

О, сирено! Твій дикий клекіт стоїть над морем, як останній акорд безладдя, як крик передостанній!

Я подивилася знову на корму судна. Бідний англієць сперечався з вогнем і димом, що чорними пасмами укривав свою жертву.

Одну мить міноноска стояла в цілковитому оточенні вогню.

— Горить, — голосно скрикнули ті, що стояли на кормі.

Ми знову побігли на ют. За великою димовою завісою боролосся за своє існування залізне страхіття.

Іноді воно виринало, до дрібниць осяяне світлом. Тоді його поява лякала нас, і ми чекали нової хвилини, коли дим огортав його навіть по щогли.

— Горить!

— Брешеш, не горить!

Ми швиденько віддалялися од міноноски. Ми раділи. На морі вже стояв сутінок дня і ночі, і ми мали шанси просто втекти або закритися димовою завісою. Але...

Через три хвилини міноноска враз випірнула з диму і скажено, як побите собачисько, метнулась у наш бік.

— Наближається!

Я стояла серед невеликого натовпу і знала, що означають такі вигуки.

— Наближається!— загуло кілька душ.

Англієць вийшов з нафти цілий і тільки мереживо метушливих вогників над ватерлінією говорило про недавнє перебування в невеличкому пеклі.

— Нафти сюди! Котіть бочки!

— Лий!

Сім цистерн вилили ми в море. Ми дійшли до такого азарту, що одна з бочок з вибитим днищем перекинулася за борт і поплила, витягнувши в гору порожнього рота.

— Вогонь!..

... І от нове озеро підземної крові, запалене і чорнодимне, стало на дорозі міноносці. Дим захопив величезну зону води й повітря. Море диму й вогню плало на буруни й зали-

вало їх. На наше щастя, з берега подув вітер, і дим безрукий, безногий, розтягнувся, наче велетень, звалений набік. Чорнокудрі хмари довжелезними пасмами пішли на схід.

— Антонію, нам треба повернути на південний схід!

Так ми заховалися від недруга в отих хвилях. Хай міноноска борсається в нафті! Наш „Офіоне“ змінює курс на два румби.

— Антонію, де міноноска?— гукали ми знизу на капітанський мостик.

— Вона обходить нафту!

— Невже поженеться за нами?

— Невже не лишить нас самих?

— А в якому напрямі вона обходить?— запитували ми.

— З заходу!

О, радість — знову сусідка нашого серця. Ми йдемо на схід, міноноска на захід. Димова завіса закриє нас!

— Десять бочок в море,— нервово наказав Антонію.

Новий гуркіт полинув пароплавом.

— Ще десять!

І прокотилося кілька цистерн по тонні в кожній.

— Єсть!

Дві вогнедимних плахти поплили по морю з невеликим інтервалом, протягуючи одна одній запалені краї.

Більше ми не бачили міноноски. Може вона й блукала поміж трьома димовими завісами, але нас не знайшла. Ми помічали, як серед диму виростали білі плями—це мабуть блукав безнадійний промінь її прожектора, але він не надібав нас. Не надібав!

І скажу тобі, Ніколо: англієць не мав права порушити міжнародню конвенцію про плавбу в чужоземних водах і напасти на чужоземне судно.

Ми втікали. О, як ми раділи!

По-перше, ми пустили в хід вантажні крани і протягом шости годин випорожнили трюм од набоїв. Хотіли ми повкидати в безодню і гармати (їх було небагато), але з ними було багато мороки, і ми обмежилися тим, що познімали замки, затопивши їх з набоями.

Стріляйте тепер, капіталісти!

Тріумфуй, робоча солідарність!

Минали години, щасливої перемоги.

— Що будемо робити?—зупинила я Антоніо, що біг у кубрик.

- Скликай увесь екіпаж!
- А далі?
- Побачиш!

ІХ. ЗБОРИ НА „ОФІОНЕ“ І ВІД'ЇЗД.

Ми скликали в тісний кубрик майже всю команду. Нагорі і внизу — на вахті і в машинному — лишилося небагато. Моряки стислися у плавкий вогненний гурт.

Єдиний порив, гаряче повітря, втомлені м'язи й вперті очі — ось тобі, мій Ніколо, фон психологічного малюнку.

— Компані, делль „Офіоне“¹, — звернувся до італіян Антоніо.— В перший раз на нашому пароплаві ми відкриваємо загальні збори команди. В перший раз ми так близько од Червоної землі! Ми пливли сюди з замороженим вогнем в набоях. Наші брати мусили гинути в інфернальних вибухах! Але нині...

Антоніо напружив спину, вигнувся, метнув плечима вгору і потім вдарив кулаком по тумбочці...

— Нині я вітаю вас з закінченням роботи! Набої—нині прекрасна страва для дельфінів!

¹ Товариші з „Офіоне“.

Не бійтесь Тумілових. Це—проклятий монстр, це—привид минулого! Ми не дозволимо їм нашими руками виробляти набої й авансувати в порох саму смерть, що вбиває наших братів. Ми не хочемо бути агентами капіталу, агентами смерті!

Згуртування моряцьке причаїлось і в креслатих тілах я бачила народження дії.

— Нас—легіони. А коли ми разом крикнемо одне, гасло, то всесвіт стане дибки і сонце зробиться братом землі! Коли ми зрозуміємо одне гасло, з наших грудей вийде ураганний подих і знесе трухлявість минулих ер! Одне гасло! Ви знаєте його, любі товариші? Коли знаєте, гукнемо його...

Антоніо зірвав руки з місця, рот — трубою і гучним басом гаркнув на весь кубрик:

... Пролетарі ді тутті паезе, уніте-ві!¹

— Віва! Віва!

— Кричіть по-російському „ура“!

Моряки шалено відгукнулись, і кілька хвилин я чула одну шалену гаму.

— Ура!

— Віва! Ура! Ура! Слава!

Один, що стояв біля ілюмінатора, підвівся і приєднав свій голос:

¹ Пролетарі всіх країн, єднайтеся!

— Віва бона Русія! Віва революціоне!¹

Що далі було, я не добре пам'ятаю. Я розстанула серед них, і мій мозок наче влився в інші і, створивши з ними єдиний ланцюг, дзвенів металево, як та якась ланка. Це було вище пам'яті!

І нині перед тобою, мій Ніколо, нова Лючія!

— Тумілова сюди!

— Тумілова,—заговорили моряки.

— Наш тріумф мусить завершитися!

Ми сміялись, браталися і опам'яталися лише тоді, коли перед нами стояв звязаний Тумілов і його помічник. Ми стихли.

— Пане Тумілов!

Полковник підвів голову і туманними очима глянув на Антоніо. Помічник його мовчав і ввесь час не промовив жодного слова.

— Ми вирішили покинути „Офіоне!“ Сьогодні ми попередили майбутній злочин італійських і англійських буржуа і, виконавши обов'язок солідарности, не можемо плавати з вами. Ми попливемо до Червоної землі. Частина ж команди лишається з вами. Це вас задовольняє?

Тумілов зблід.

¹ Хай живе люба Росія! Хай живе революція!

— Ми б не питали вас, коли б частина позапартійних і далеких од революції товаришів не підпадала вашій владі. Ми цікавимося їхнею долею і не хочемо віддати їх цілковито на поталу ворогам. Що ви зробите з ними?

Тумілов насмілився оглянути всіх. Він сподівався стрінути тут сіреньких слухняних балбесів, але кубрик був вщент переповнений радикальними товаришами. Він сплотнів од гніву.

— Це не ваша справа!

— І не ваша, пане полковнику! Не ваша, а італійського уряду! На жаль, там засіли з учорашніх днів фашисти!

Помічник Тумілова, — я не поцікавилась прізвищем, — стояв хмурий, але гордий. Білий одяг з накантовкою на морській уніформі робив його схожим на статую.

Полковник раптово помітив мене і камінним поглядом відповів на мою усмішку.

— А тебе, падлюко, я надібаю де-небудь! Згадаєш „Офіоне“!

Я зареготала.

— Буде тобі радіомузика!

— Дякую вам, сіньоре, за компліменти! Але не знаю, чи зустрінемося ми. Я покидаю пароплав і йду в Червону армію!

Допит ніяких наслідків не дав. Тумілов на наші запитання не відповідав. Помічник удавав з себе глухого і мовчав. Лише губи видавали його — вони були бліді. Мабуть він чекав, що його жбурнуть у море слідом за набоями, але ми не чіпали його.

— Таким чином ми прощаємося з вами, полковнику, і сподіваємося, що в наслідок сьогоднішньої пригоди — „Офіоне“ не з'явиться більше ніколи в Червоних водах!

Ні один з полонців не розтулив рота.

— Та скажіть італійським фашистам, — продовжував Антоніо, — що свідомі робітники не пропустять жодного пароплаву зі збройним вантажем. Проковтне його безодня моря!

... Було вже за північ. Годинник ударив два рази. Полонців вивели, а ми всі, радісно схвилювані, висипали на палубу. Вогким подихом зустріло нас море. Зорі — чиїсь очі без голів — шукали по землі, по всіх усюдах тих, хто подарував би їм загублене волосся, череп і мозок. Зорі сирітками дивились униз, а ми радо піднімали голови й дарували свої очі зоряним очам. Море фіолетовою кригою линуло до нас і обіймало прохлагою. Десь на заході в кількох милях лежала широка смуга землі. Судно

наше, тиняючись, досягло невідомих нам берегів. Ми спустили два баркаси.

Сорок чоловік сіло з нами. Останні лишилися на „Офіоне“.

— Адіо, компанії! ¹

— Віва канто делля джованільо! ²

Над бортами нахилилися люди, в темряві хапали руки, стискали, а ми спускалися у човни. Гул стояв над нами. Дехто сумував за тим, що не може їхати з нами до червоних, через родину, там, в Італії.

— Віва марінеро делль „Офіоне“! Канте - ві! ³

Ми махнули веслами, і от темна громада серед безмежної синяви моря і ночі стала розпливатися і непомітно зникати. Від пароплава довго ще долітали згуки, і незловима туга за рідною батьківщиною сповивала серце, але нове, нове кликало до себе.

— Аванті, пополя! Аванті, пополя! ⁴

— Команда росса... Аляріс Коса...

— Бандера росса, — одгукнулося десь над бухтою, куди ми плили. Мажорний мотив бенте-

¹ Прощайте, товариші!

² Хай живе юнацька пісня!

³ Хай живуть моряки „Офіоне“! Співайте!

⁴ Вперед, народи! (італійська комуністична пісня).

жив горло, хотілося гукати на зорі, що так, розгублено кивали нам. Ніч чудесна, серпнева стояла над нами — з неописовим небом і безжурним колисанням тихих хвиль.

— Антоніо! Який фіолет! — гукала я на передній баркас, що плів перед нами.

— Пісню, — лунало відтіля і з вуст сорокогубних зривалися музичні птахи, видиралися в повітря і вільним льотом кружляли навколо нас.

Бандієра росса-са-са
Тріумферат...

Любуючись безхмарним видом, я забувала про втому, що лишила нас доба.

Віва іль комунізмо е ліберте.

Думки неслися до юноокого Антоніо и хотілося „бути“, тільки бути з буянням крові й нервів, — бажалося до смерті лишитися краплинкою революції — тієї, що розцвітає на крив'яному черноземі сердець!

О, мій Ніколето, я розповідаю тобі про Антоніо, а сама нудьгую, що зразу ж розлучилася з ним. Де ти, друже, самовіданний Антоніо? Де ти?

.

Лючія замовкла, і чарівне оповідання припинилося. Дистанційна трубка з міланською

насічкою муляла мені долоню. Я опам'ятався.

— Ти тепер зрозумів мене?

— Зрозумів, дорога Лючіє!

Вона втомилася від довгої розмови, і вії кліпали, затьмарені прекрасним спокійним спомином і неповторимою романтикою.

— А що було далі? — несміло запитав я.

Мовчання так гармонувало з тьмою й тишою, і я порушив його.

— Далі... далі серед моря ми почули далеку сирену. Я пізнала гудок „Офіоне“. То мабуть Тумілов (о, той проклятий полковник!) кликав на допомогу міноноску. А на березі (це було біля румунського кордону, на руській території) ми розбилися на групи й дісталися Одеси. В місті вже я загубила слід Антонію.

— А що було з тими позапартійними?

— Точно не знаю, але я чула, що дев'ять їх попало до в'язниці, а останніх звільнили, коли судно повернулося в Італію.

Лючія затихла.

Ніч оповила землю сном. Я вийшов на чисте повітря, захопивши шрапнельну трубку, попрощався з італійкою, лишивши її, чорнокосу й рухливу, спочивати.

Х. АНТОНІО ПРИБУВАЄ ДО НАС.

Одного разу Чумакові й мені довелося лаяти наших розвідачів за помилки, що вони припустили їх, перебуваючи в таборі білих. Стан нашого батальйону став небезпечним станом кішки, яку оточили злі собаки. Ми захопилися надто далеко. Поки я з'ясовував розмір помилок — мене оповістили, що якийсь італієць чекає у штабі.

— Добре, покличте сюди.

Італієць увійшов і подав мені пакета. В ті години я завше дивився на обличчя — за громадянської війни вони метелять — сірі, загострені, наче телеграфні стовби, що струнко відходять у простори.

Але оригінальна постать тіла незнайомого вразила мене. Лоб великий пильнував над усім. Голова середнього обсягу важила над тілом. Вона міцно сиділа на могутній шиї, але рвалася вперед, неслась у височінь. Найвищим скалксм цього напруження був лоб, виразний лоб, який, наче бігун, нетерпляче вирвався з спортсменських лав і тільки своїми могутніми ногами — підборіддям та шиєю — загруз у погрудді тіла.

Блідости (вона надто вкривала його) я спершу не помітив, я захопив пакета і здивовано глянув на папір. Пакет був без військової печатки і дуже пом'ятий.

— Товаришу, що за okazія? Такого пакету я не приймаю. Це не військовий документ, а ка-зна-що.

І тільки зараз я угледів, що італієць був стомлений і замурзаний грязюкою. Поглядом він блукав по кімнаті, шукаючи стільця. Я хутко посадив його на вільне місце.

— Розповідайте,— вимагав я.

— Дайте передихнути, а краще самі прочитайте листа!

— А від кого? — запитав я, не розуміючи. — І хто ви?.. Може італієць?

— Так, я — італієць...

Я вмить пригадав оповідання Лючії про пароплав „Офіоне“.

— Ви Антоніо?

— Я робітник з міланського збройного. Втік з товаришами з „Офіоне“. Я перебував деякий час у військах Антанти, а тепер при-мандрував до вас...

Далі я не слухав, захопив конверта і розірвав. Нерзово розвернув якісь документи і... застиг.

57-й ПОЛК
ДОБРОВОЛЬЧОЇ АРМІЇ
ПІВНОЧИ РОСІЇ

20 жовтня 1919 р.

№ 427.

Н батальйону N дивізії Червоної армії — командирові Миколі... (далі йшло моє прізвище).

Славетна Добровольча армія давно переслідує вашу заганьбовану криваву армію. Ви, увірвавшись до тилу, живцем хороните себе, в нашому оточенні вам жити не довго. Пропонуємо зараз же доброхіть скласти зброю. Ніяких попередніх умов ми не призначаємо і не приймаємо. Строк—12 годин. Відповідь — до заходу сонця сьогодні. За відмову почнемо артилерійський обстріл.

Полковник *П. Тумілов.*

Полковий писар *(підпис).*

Я знизав плечима і вилаявся мовчки. Другий документ був вельми інтимним. Числа й дати на ньому зазначено не було.

Для передачі Лючії Пальчіні.

ПРИСУД ОФІЦЕРСЬКОГО СУДУ ЧЕСТИ.

Військовий суд чести в присутності всього полкового офіцера, під голову-

ванням полковника Т-ова П., розглянувши зрадницьку акцію сестри-жалібниці Лючії, що викрила своє походження та назвала себе контесою з провінції Кампанії (Італія), ухвалив:

1) за підбурення моряцтва на бунт та підпалення склепу з набоями на пароплаві „Офіоне“;

2) за крадіжку військових документів з капітанської каюти на „Офіоне“;

3) за зраду й порушення присяги — скарати на смерть, віддавши в розпорядження кубанських козаків...“

Прикіпівши до місця, я тупо дивився на тринадцять офіцерських підписів, поруч з якими хтось приписав:

„Тремти, проститутко, м...“

Рівновага, з якою я приступив до читання, тепер порушилася і голова скотилася у криваві нетри грудей, туди, де клекотала зневага, де мутна хвиля нахлинула на мої видючі очі. Я дивився на шановне нахабство офіцерства, на їх укохане джентльменство. Я бачив, що серед нерозборливих підписів одна була англійська з припискою: „Військовий аташе англ. посольства при Добр. А“. Я не

роздумував, з якої нагоди англійські чи італійські капіталісти пнуться сюди на Україну, не міркував, куди приведе вельми моральна виходка білих цивілізаторів. Я навіть забув, що мушу порадитись з воєнкомом чи читати шляхетним червоноармійцям такого нешляхетного офіцерського листа.

Я навіть забув про Антонію, який сидів проти мене та чекав на відпочинок.

— Знову він? Тумілов?— скрикнув я.

— Маю вам сказати...— схопився чорнявий італієць,— що вони навезли артилерійських набоїв і...

— Це з „Офіоне“?

— Так. Я знаю, де вони, і ми повинні їх...

На мене упав погляд Антонію, і я згадав його намір. Крізь великий морок, що зеленою мережею затяг очі, я почув, що в кімнату увійшла Лючія і радо кинулась на зустріч своєму Антонію.

— Це ти?..і вони обоє вкрилися сяйвом радощів, наче дві хмароньки, до яких прийшло сонце.

Я схопив документи й пішов до Чумака, лишивши земляків-італійців на самоті. Мене надто схвилювало ставлення до італійки білих леопардів, що продерлися в джунглі України. Я стукнув дверима.

ХІ. „ДОКУМЕНТИК“.

Через півгодини в присутності 600 червоноармійців, кулеметників, бомбометників, серед напруженої тиші, я прочитав перші два документи й приступив до зачитання дуже коротенького, але вражаючого третього.

Натовп насторожився, збився в одноголовий злив. Груді забули рівно та своєчасно дихати, а я читав.

Ей ви, червонозаді гади!

Прочули ми, що ви перестали бути босяками і стали такими ідеалістами, що за принципом „робітничої солідарности“ приймаєте до себе італійських потаскух і чужоземних злочинців. Ви цим занедбали велику Єдину й Неподільну Росію — вашу Батьківщину. Радимо подумати про честь нашої загальної Матери і вигнати всяких Люцій та інших „інтернаціональних собак“. Знайте, що так званої єдності й солідарности нема! Це — примара і мрія божевільних більшовиків!

Згадайте про себе — відродіть свою совість.

Інакше... ставимо крапки.

Прикладаємо руку невмирущої помсти:

Я — кара робітникам.

Месник за зруйновані маєтки.

Борець за святу божу правду.

Лицар прекрасних ідеалів.

Я — помста за мамині сльози і зну-
щання над родиною.

Я — той, хто закатує вашу інтернаціо-
нальну повію.

Я читав кожний підпис і відчував, що кожне слово входить динамітом у мозок і творить у ньому велетенський вибух хвилювання. Маса чекала на кінець, і ввижалося, ніби половину Гімалайського узгір'я підміто підземними водами, що вона зараз з гуркотом, вереском, злою бурею впаде додолу й понесе громовисько по закрутах та кривинах. Скаменіло все.

І коли я дочитав сановну фразу талановитого на жарти офіцера: „Я — той, хто власною рукою розстрілював „солідаристів“, — катастрофа сталася. Всі закріпи зірвало, і лавина галасу зашумувала бешкетно, зло й несподівано — зверху вниз, з голови до п'ят. Трибуну атакували.

Кожні вуста гохали в небо, наче гудки якогось величеза.

Заклики комуністів та комісарів злилися з усім галасом так само, як зливається постріл гаубиці з загальною канонадою дрібних гармат.

— То... ввари... ші!.. Ганьба... аньба... ба!..

— До... до зброї... збро... її!..

— Битися!..

Вихрястий комсомолец Яків підскочив комусь на плечі.

— Що за погрози? Битися, за молодь, мати їхню на ять!— закричав він.

— Битися за Ради!

— Битися!

Маси ревли, яко леви, що їх от-от випустять на волю. Знервовані й гарячі, підійшли Лючія й Антоніо.

— Так це той Тумілов з „Офіоне“?

— Так, він, негодяще падло!

— О, я ще потраплю на нього,— крикнула Лючія. Я стояв на трибуні, наче живий млин. Я кричав, розмахував руками, виголошував накази,— червонари безугавно точилися навколо трибуни й потім відбитою хвилею котилися на край. Я бачив тільки, що Антоніо-італієць стояв зблідлий, зціпивши вуста, дивився на все і, як нафта, горів помстою.

Мені здавалося, що голова з лобом ще більше випиналася вперед. Люція тримала його руку, репетувала про щось і намагалася вийти на трибуну.

Тоді, оскільки було сили, я горланув, наче паротяг американського експресу, викриваючи собою людський гармідер.

— В наступ, червоні чорти!

— В наступ,— гримнуло навкруги, і жіночий голос гучно розлягся серед буряного галасу.

— Захопити гарматні набої!

— Бийтесь, наче зубри! Урра-а!

— У-рра-ра-ра, уррр-аааа!!!

ХІІ. ТУМІЛОВА СУДЯТЬ.

Це було безумство крові! Це був великий бій!

Коли б ми не були революціонерами, то всі, як не підготовлені, збожеволіли б, але ми витримали цей бій. Ми билися справді, як зубри, яких зацьковано білими мисливцями. Кулеметники, головний авангард, першими наскочили на білогвардіян. Їхня вогнена промова була дуже так-тактичною, вона цілком висловила їхнє революційне завзяття. Я не пам'ятав, де були мої друзі, але я знав, що вони — зубці

великої пили, з яких хоч да один пересіче живе горло ворога.

Спам'ятався тоді, коли до мене підбігла розкудлана Лючія, і, заставши мене з телефоном (я ще по інерції давав накази), розреготалася:

— Аванті, наша перемога!— і з невимовної радості потрясла мою запітнілу руку.

Піднявши гордовитим рухом свого нагана, вона заговорила:

— Сперанза — надія моя! Ми захопили склеп з гарматними набоями! Антоніо помстився їм за невдачу на „Офіоне“! Цей молодчина розташовує ящики й частину вже привіз до наших гармат!

— Невже? Оті міланські набойі?

— Така, мій комбате. Тепер Антоніо віддасть білим бандитам їхніми ж подарунками! Він помститься за їхню стрілянину, — несамовито кричала італійка.

— Іди, Антоніо кличе тебе!

Я прийняв вістових з усіх ділянок фронту і впевнився, що бій закінчено, що перемога в наших руках, що, „червоні зубри“ крутими лобами садонули ворога в саме черево.

Тоді випар крові вийшов з голови, і я побачив, що поруч стоять обеззброєні офіцери.

Вони похнюпилися і сиротливо озиралися навкруги. Я навіть не перелічив їх, і зустрів призирилим тоном.

— Доброго дня, розвінчане панство!

Адже вони змовчали, і я подякував їхній шляхетності.

— Молодці ви, паненята! Знаєте, з ким слово мовить, а з ким і перемовчать.

Я дав розпорядження що до охорони захоплених позицій і порадився з воєнкомом Чумаком.

— Судити їх за постановою всього батальйону, — вирішили ми.

Я знайшов Антонію, і він, радіючи з великого придбання, потяг мене до склепу з набоями. Я не пізнав мого міланця. Він реготав і майже стрибав серед набоїв.

— Товаришу комбате, я став батьком великої родини! Гляньте, чи не мої оце діти? Я ж сам працював над ними, сам привіз і тепер повистріляю їх! О, почекай, шановний Тумілов! Мої діти вчинять такий галас в твоєму тилу, що не пізнаєш своїх еполетів!

Мовчазний до надзвичайности італієць раптово розговорився. О, я знав причину.

— Ми захопили в полон білий штаб! Антонію, поглянь, певно й Тумілов тут.

І міланець подався, схожий на kota, що вгледів мале мишеня.

Через хвилину він повернувся, задихавшись, і голосно сповістив:

— Тут, сукин син,—стис кулак і стукнув по набойному пакунку.

— Товаришу комбате, дозвольте... перед ним бабахнуть?..

І, як орел крилом, майнув кулаком у повітрі, несучи в собі символ погрози. Од великої сили удару пакунок підстрибнув і в середині шешеснуло мідним дзвоном. Я погодився, і Антоніо елегантно вклонився мені.

— Ми всім батальйоном судимо їх,—нагадав я, і ми вийшли зі штабу.

Я спостерігав мого товариша. Таємний відблиск заграв горів у очах, затухав і знову палав, коли хто вимовляв ім'я Тумілова. Іноді виблиск розгорався так міцно, що кожний сказав би, що це спалахують давні мислі—бажання відплати.

Він мовчав усю дорогу і тільки інколи посміхався.

... І ось, коли невеличка площа була усіяна рясноквітно червонарами, гомін втих. Вправо від імпровізованої трибуни стояли 9 полонених

офіцерів з Туміловим на чолі, а вліво 470 денікинських салдатів, що здалися доброхіть на ласку червоних.

Воєнком зійшов на трибуну і в промові висвітлив ролю та метування Червоної армії, як захисниці усіх працюючих. Поруч з ним стала Люція — войовнича та гостра в нежіночій поставі. Чумак говорив енергійно, правою рукою закидав слова, лівою — загірбав, тяг до себе разом з думками й м'язами, цілком заволодівши настроєм слухачів.

— Товариші червонари та салдати Добрармії! Ми судимо зараз наших та ваших ворогів. Про те свідчать оці три документи. Який їхній зміст! Який глум над робітниками та над жінкою - пролетаркою вони готували! Слухаайте, товариші, я їх зачитаю!

Люція ексцентрично вискочила на трибуну й, без героїчних поз, глухо викрикнула:

— Про себе я зачитаю сама!

І знову в напливах двох таборів, в брязканні зброї було щось первісне й могутнє, а шалені слова покривдженої дівчини, охмарені очі маси, що дивилися на вуста італійки та на її руку з закинутим до гори наганом обно-влювали монолітність людей давньої давнини,

що блукали на річищах Амазонки, Нілу й Гангу.

Протягни над зборами нашими на кожного півметра ленту з бенгальським вогнем, запали їх, — виблиски сліпучого бенгаля не так зворушать нас, як кожне слово оцих документів, що стали суто-агітаційними та більше впливовими, ніж промова самого вогнистого трибуна революції — Троцького.

І здавалось, ніби вся історія з її млявими та нудними пірамідами Єгипту, з усією кров'ю середньовіччя, з розмахом Великої Французької революції та героїзмом Паризької Комуні — зійшлась, сконцентрувалася тут, в нашому таборі.

— Гей, ви, хулігани, розстрілюйте швидче, на що цей суд? — слізю зарепетував білявий офіцерик, що стояв поруч з Туміловим.

— Ні, панство, вас судить історія, — відповіла Лючія. — Вас судять озброєні робітники та селяни!

— І я буду суддею, — вирвалось у Антонію.

Люте картання вийшло з легенів шістьох сот і гомінко рознеслось навкруги:

— Вас судять робітники!

— І селяни!

ХІІІ. ДВА САЛЮТИ.

Це була повінь якогось нового океану, де не було хвиль, але була жива кров, сміх та повернене життя. Цей океан, що ми охрестили радістю та перемогою, усвяткував наш великий військовий відпочинок. 600 червонарів браталися з 470 полоненими денікинськими солдатами.

— Волю та життя даруємо вам, — закінчила Люція свою промову з трибуни.

— Ідіть або додому...

— Або до нас — довести до кінця справу робочої волі — грякнув своїм баритоном Антоніо. Через двадцять хвилин мене сповістили, що триста десять нових багнетів піднялись у небо з червоних лав. Братання призвело до озброєння.

Два табори, недавно ворожих, злилися. Так зливаються дві ріки — голубий Дніпро, що тече з далекої Смоленщини, та Прип'ять, що зачинається в багнищах Білоруси. Дві річки збіглися вороже, але Дніпро переміг, він прийняв братерньо свою сестру, змінив її напрям, дав свою прозорість і разом з нею кинувся на південь — широкий та могутній.

Так само наш табор, разом з новим допливом, кинувся на південь до останньої перемоги над генеральським зборищем.

Ще через 10 хвилин ми повели 9 полонців-офіцерів під охороною на розстріл. Вирішення на це було одноголосне. І я запам'ятав знаменну пригоду.

— А що кажуть італійці, вони давно знають їх?— питали в лавах.

— Революція вимагає їхньої смерти, — промовив рішуче Антоніо.

Я з превеликим жалем думав про неминучу кров, як раптово в розмову встряв білявий поручик.

— Коли я був серед своїх, то персонально катував комуністів, а хочете знати, — кров — цемент нашого життя.

Я подарував шановного промовця вдячним поглядом і додавив:

— Дас-с, розумний молодчик! Кров—цемент життя, але життя, що перемагає! Занотуйте це на вашому лобі!

Офіцери мовчали й, певне, виправдували наше вирішення, що швидко наближало їхнє непотрібне життя до смерти.

Я подивився на Тумілова.

Він стояв струнко і з погордою оглядав нас. Рука інколи тулилася до вуст і крутила вуса. Борідка підковою виступала вперед, і вітерець, наче хлопчак, бив у підкову сухим кулачком і нанизував у волосся легенькі соломинки, підхоплені з землі.

— Невже не впізнає тебе та Лючію? — запитав я Антонію.

Антонію думав те ж саме. Він з надхненою мовчазністю походжав біля конвойних і зрідка позирав на Тумілова.

— Тек-с. Мабуть осліпла, чортова душа!

Це почув Тумілов і відповів довгим аристократичним поглядом.

— Гіпнотизьором не станеш, опізнився, — озвався міланець і, розлютувавшись, покликав двох артилеристів.

— Прошу уваги, шановне панство! Зараз італійськими набоями, що ними вбивали нас, ударять радянські гармати. Чуєте, пане полковнику?

І Антонію зареготав, взявшись у боки.

— Ха, вам неприємно? А на „Офіоне“ було солодше, наш добрий і високоповажний аташе? Ви розстріляли мого брата-моряка за участь у бунті? Ви радо випускали наші міланські набойки на наших друзів, так радійте тепер! Ми

зараз вдаримо з трьох гармат, — викрикував мій італієць, глузуючи з офіцерства.

— Це буде салют вашої смерти і нашої солідарности!

— Заткни свою горлянку, — раптово визвірився Тумілов.

— Фі-фі, любий аташе, як це неделікатно. А згадайте, як ви закатували моряків... і кого?.. А-а?..

Я зніяковів од пекучих спогадів. Я гадав, що Антоніо вийде за межі революціонера, що Тумілов перед смертю вчинить щось надзвичайно панське.

Але... вдарили гармати. Гучний землетрус спинив нас усіх. Ухнули лани, і далекий відгук покотився у сухі простори. За першим вдарив другий, і набої з присвистом перемахнули обрій.

— Браво, — крикнув Антоніо і вхопився за лопату.

... Коли могила була викопана, Лючія попрохала в своє розпорядження 10 хвилин для інтимної розмови з смертниками. Товариш Руденко (командир конвою) і я погодились. Італійка шепнула кілька слів Антоніо й, поклавши руку на його плече, стала у фронт перед майбутніми мерцями.

Погляди зненависти та незнаного докору відповідали їм на це.

— Так, сіньори! Я хочу перед смертною годиною мати з вами розмову... на тему про... ваші симпатії до мене. Це, здається, ви, полковнику Тумілов, готували мені любовний делікатес? Правда, пане полковнику?

Тумілов повернувся до своїх колег і щось наказав, заговоривши англійською мовою. Напевне, це була якась демонстрація, бо всі почали ритися в свої кешенях і, витягши якісь речі, поначіпляли їх на груди.

— Що це значить?—запитав я здивований.

— Подивись, Антонію, це—ордени,—і Лючія підійшла розглянути ближче.

Майже в усіх бликотіли срібні ордена якоїсь чужоземної держави. Я бачив їх вперше, але Антонію, що добре знався на орденах багатьох країн, допоміг нам усім.

— Це—орден Михаїла. Англійський орден.

Я засміявся. Нікчемні брязкальця носили в собі „шляхетність і хоробрість“ замість того, щоб ці психічні здатності були плотю мозкових клітин.

— Хто вам подарував?—і я вгледів, як у Тумілова з кешені випала газета.

Я конфіскував її, розгорнув і жадними очима натрапив на один абзац, підкреслений червоним товстим олівцем.

№ 220 „Родное Слово“—1 ноября 1919 г.

Царицын. 15 октября, в 11 часов утра на Соборной площади, после молебствия и парада войскам гарнизона, на котором присутствовала английская миссия, во главе с генералом Хольманом, происходила торжественная раздача английских орденов... Глава миссии, ген. Хольман, обратился с приветствием на русском языке к ген. Врангелю:

„Ваше превосходительство! По представлению ген. Деникина, Его Величество Король Англии соизволил наградить Вас весьма почитаемым орденом Михаила и Георгия за Вашу высокую доблесть в течение всей войны. На меня выпала весьма большая честь вручить Вам этот орден здесь, на месте присутствия войск, которыми Вы так талантливо командуете.

Приходится сожалеть, что расстояние мешает Его Величеству лично наградить Вас за службу и исключительную стой-

кость в борьбе с нашим общим врагом— большевиками. Прошу принять мои поздравления и прошу верить, что английская армия следит с величайшим восхищением за Вашими подвигами“.

После этих слов ген. Хольман надел на грудь Врангеля орден и звезду. Церемониал награждения продолжался. К каждому глава миссии обращался с кратким приветствием, прикалывая орден или медаль, и жал руку...“

Далі рядки застрибали в моїх очах, і я, переповнений гнівом проти „кривавих цивілізаторів“, остаточно переконався що вовк вовкові — не ворог. Газету передав Руденкові, а сам злими очима повів по „шляхетній“ наволочі, що понаживала нагороди, запродавшись капіталістам.

— Значить, ордена ви маєте за вашу хоробрість над беззбройними, беззахисними дітьми та жінками? Говоріть, злодії! Ви нашу кров переплавляєте в золото та срібло? Це генерал Хольман, цивілізований кат, виконує „інтернаціональні обов'язки“ і від імени вонючої величності — короля Англії — благословляє вас на кривавий злочин?

Я метнувся до Тумілова і з м'ясом вирвав орден і пошпурив під ноги. Я ледве стримав себе, щоб тут же не застрілити полковника.

— І ви були там поряд зі Шкуро, що дерешкуру з немовлят, перед генералом Хольманом?

Рука імпульсивно тяглася до револьвера, але воля й контролю взяли своє.

— Охорона, заберіть лопати від офіцерні!
Конвоїри забрали лопати й поставили смертників над ямою. Я відійшов, і дві сльози (від гніву й нервовості) вийшли на вії.

Лючія стала вмить серйозною й суворою. Її цікавив Тумілов.

— Пане полковнику! Пам'ятаєте радіо музику? Чули сьогодні, як ревнув велетенський Бетховен—наші гармати? Певне, ви писали той „документ“? Так, пане полковнику?

Я і Руденко побачили, що бравий панок, одягнутий в полковничу шинелю, весь в уніформі, склав свої руки на грудях і глянув в упор.

— Роля російського Наполеона вам не до краси!

Я чув, —її голос набухає концентрованою волею, її влучне слово б'є міцно й до крові.

Тумілов спалахнув вогнево, як тополя, і витягнувся, закинув свої красиві вуса до гори.

— З проститутками не розмовляю! Замовчи, падло! Будь би ти в моїх руках, я зашив би в твоє погане пузо пакгаузного пацюка! Стріляй швидче, сволота!

Полковник, червоний од сорому, вийшов вперед і чекав. Чекав на постріл, але його не було.

— Опізнився, пане, з відвагою, — обізвався Антоніо. — Коли ти вважаєш усіх пролетарок за проституток, то помиляєшся... Ну, я гадаю, що дискусію провадити пізно... Геть по-го-ни, — і поки той стояв, він зірвав золотаві погони й шпурнув їх у хлипку глину.

— Лючіє, пора кінчати з оцим гадом!

Лючія, відступивши на три кроки, намірилась в полковника наганом й барвисто розреготалась.

— Пора! Давно пора!

Я здригнувся й застиг. Лючія вистрілила влучно і тому крив'яна пінка, що побігла з рота, винесла наверх скалки зубів. Смертники раптово зблідли і, поки розлягався в повітрі вуальний дим, Лючія взяла на мушку нового полонця.

— Лючіє, ти ламаєш дисцип... — злякано закричав я.

— Гей, ти, месник робітникам, виходь, поцілунка жадаю!..

Бахнув новий постріл, і розстріляний зкотився у яму. Тоді білявий офіцерик і його колеги зіскочили на носки й, перебиваючи один одного, заголосили:

— За відібрані маєтки та заводи ми помстимось... омстимось... там...

— Новий пароплав пливе сюди з набоями!

— „Офіоне“? — перекричав їх Антоніо.

— Так, „Офіоне“. Він везе нашу помсту з Заходу!

Антоніо запалився.

— Ви, живі мерці! Нема тепер потреби у вас! Хай живе життя та революція! — розійшовся Антоніо.

— Хай живе буття, — метушилась Лючія, даруючи вогненні поцілунки двом офіцерам.

Це були божевільні хвилини. Проклинаючи невтримну Лючію й Антоніо, що з олімпійським спокоєм пристрелив двох, — я вкупі з Руденком кинувся віднімати їхні револьвери. Поки Руденко боровся з міланцем, я схопив

за руку Лючію й нельсоном повалив її долу.

— Сакраменто, діаболо! Насильство...

Але ж вона билась на землі й послала в останнє ще один постріл. Коси її розпустилися, впавши долу каштановим сіном, а груди ди-хали сильно й глибоко.

... Ми засипали могилу.

... А гармати салютували смерті та солідарності.

XIV. ЧИ ВІН ПОКОХАЄ?

— Карамба! Стоп!

Обридло мені метелити вихорем у денікинському тилу й зовні всякого плану та огляду кромсати невеличкі частини білогвардіян, наюшувати усюди хаос та безладдя.

Наш батальйон обернувся в партизанський загін, виріс до величезного розміру. Коли мені здавалося, що ми уявляємо з себе крижану сніжину, що котиться з гори, то ні мені, ні моїм червоним друзям не було до вподоби, що в оцій лавині інерція дужче, ніж воля та план, і що наш величез-сніговина несеться в бездоріж до невідомих долин.

— Карамба!

— Ми повинні влитися до регулярних частин Червоної армії — поставив я вимогу на військовій нараді.

— Стоп!

Ми вирішили твердо:

План, план, план!

Розщот, розщот, огляда!

Дисципліна, дисципліна, порядок!

Ці слова (навіть в таких повтореннях) виголосив Антоніо, який добре знав військові справи. Тому я після нашого засідання загадав собі пожартувати з ним.

— Що ж, товаришу Антоніо, і кохання так само плануєш? А знай, що Лючія безтямно закохається в тебе!

— Пішов під бика доїти молоко. Геть з такою розмовою! Я не хочу бути любовним контр-революціонером!

— Пробач, друже! Ти — червоний гість з-за кордону, тобі особиста пошана — відгукнувся я.

Високолобий Антоніо усміхнувся, підійшов до мене і щось вписав у мого блок-нота.

— Ось тобі на спомин! Візьми та не жар-туй!

„Не жартуй, не смійся з нього“ — блимнув очима я. — „Хіба не можна розважатись у вільну хвилину?“ — і поглянув у блок-нот.

„Я не примушений кохати Лючію і вона мене. Але коли ти так хочеш, то я спробую“.

Антоніо в Мілану.

Воно! — І нарочито висунув голову у вікно. Він сидів за хатою на лавочці й уважно закликав до себе Лючію, що підходила зліва з великою скибкою дині. Слів я не дочув і, заінтригований, залишився біля вікна.

— Ач, планує на поцілунок, — заздрив я.

... І ось, обгризена шкірка упала до ніг оранжевим остружком, а губи Лючії, що ненайситно сміялася (стоп, карамба!), зробили хитрий вибір — вони потяглися до загорілих (не оранжевих) губ її слухача й розмовника.

XV. ТРИУМФ ЗІРОК.

І була ніч. Чорна голодна ніч. Як синя коханка, вона розметала в небі волохаті коси, що пологими хмарками вкрили зорі і пливли з півночі, безустану, ніби хтось їх закликав до себе...

Тоді у північ упав долу осінній спокій і все ошарував вохкою росою. Тоді ніч присо-салася до землі й поцілувала землю—безумно й шалено. І через те в небесах просочило зорями, краплинками золотого поту.

Темрява навіяла мені задуму і тихий без-нервовий сум, якого не вистачало нам у мету-шливому житті.

Я взгледів їх обох, закоханих. Вони йшли у зелену тмянь барвистого саду, з'єднавши руки.

— Ось! Цієї ночі...

Вони ідуть самотні, а тьма мовчить, наче стрілець у засаді, і фіолетовим багнетом про-колює їх погруддя:

— Жагучий, палкий...— донеслось до мене.

То кров струмує в їх, кров шляжками обі-гає їхні тіла, кров б'є у скроні і збуджує па-лючу пристрасть.

— Ти мій...

Ніч без постріла оволодіває двома форте-цями-серцями і вже до краю заганяє фіоле-товий багнет і шпурляє їх у надхмарну висо-чність. Шпурляє, щоб Антонію, який ніколи не марив про кохання, злився з Лючією назав-жди, в неосяжних сузір'ях далеких планет.

— Припади ще ближче. Я...

То ніч вириває свій багнет і урочисто сміється усіма зірками так могутньо, що вони падучими метеорами спадають униз. Вона вирівнює багнет і наміряється у небо.

„Он... там... вони... ці-лу-ють-ся. Бачиш?“

І я дивлюся у височінь, у той фіолет величний, де соромно мружать свої очі зіроньки, дивлюся довго-довго, дивлюся на їх ласковий піт. І коли в етерних хвилях цей піт зливається струмками у Чумацький шлях, я безмовно одбиваю своїм серцем:

— Зорі злилися, зорі злилися!

XVI. ЦІКАВИЙ БЛОКНОТ.

Наш загін став великим колективом, і інтимна радість кожного давала щастя всім. Надійшов день, коли Лючія за нашою ініціативою святкувала день річного перебування в компартії, куди вона перейшла з італійської соціалістичної партії. Ми всі зібралися в штабі. Чотирьох італійців, між якими були Лючія й Антоніо, посадили за стіл. Легкі страви й питво стояли там.

Після коротких привітань ми подарували кожному італійцеві по блокноту з червоною

обкладиною. Простий був подарунок, але сердечний.

— Лючіє і ви чужоземні брати! Ви — перші ластівки нашої міжнародньої дружби! Отже, дозвольте нам просто, без непотрібного патосу, висловити нашу подяку вам за те, що наш червоний прапор не забруднився, а, навпаки, кожна капля нашої крові, що падала на нього, була зерном перемоги на кривавому ґрунті. Хай же буде врожай! Хай живуть борці світової революції!

Вигуки „слава“, „віва“ покрили мої слова, і тоді ми розкрили блокноти й написали італійцям, хто що мав на думці.

Добре я запам'ятав, що ми писали Лючії. Італійка була ювіляркою, і тому найкращі написи перепали їй.

Ми писали:

Дорога товаришко Лючіє!

Ми, твої співбрати у боротьбі пролетарів, прості червонари і червоні командири, щиро бажаємо, щоб ти й надалі лишилася у наших лавах достойною більшовичкою. Ти — нам сестра, а ми тобі — брати, і національність не роз'єднує нас. Пам'ятай, що ми жили у величну добу боротьби і що рух кожного нашого м'яза

велетенськи відіб'ється на екрані майбутнього! Дбай за пролетарську єдність і міцноволій Інтернаціонал!

Віва лівочаторі Італіана! Віва Мондіале Уніо!

Хай живуть італійські робітники! Хай живе Світова Спілка!

Я дивився, як мої друзі один за одним підходили й писали кожному італійцеві в блокнот. Надійшла і моя черга. Я взяв італійчиного блокнота в руки. Під підписами червоноармійців я вгледів і додаткові написи.

Хай живе рівність полу! Я бажав би за твою щирю самовідданість революції поцілувати тебе. Ти би знала, як цілує щирій українець! Проте, будь більшовичкою... і т. ін...

Руденко — позапартійний.

Я не хочу, щоб ти була Жанною Д'Арк! Ти вище неї! Я сам бачив, як ти прикладом лупцювала боягузів.

Шмідт — бувший анархіст.

Будь більшовичкою до мозку костей. Окрім пролетарської революції — нічого нема у світі.

Чумак — воєнком

Далі розпанаханим розчерком, певно юнака, було написано:

Ти, Лючіє, маненька куронька! Усюди умій квохтати за жіноче право! А я виросту, буду твоїм півнем! Хочеш? Хай живе юнацтво!

Яків — доброволець-комсомолец.

Зниву лишилося велике місце. Товариші оточили мене своїми головами і, сміючись, гомоніли про напис Руденка. Я хотів дописати таємно, але всю увагу звернули на мене.

— Ага, прийшла коза до воза! Ну, пиши!

О, далека южанко! В моєму мозку, як у безконечному лабіринті, повстала твоя тінь. Я відчув, що кохання не тільки сидить у серці, а шугає і поза розумом, поза думками і несвідомо для людини керує вчинками людей.

Я написав:

Лючіє!

Багато хоче сказати моє серце і політичного і емоціонального. Ти — друг і товариш, єдина жінка в батальйоні. Хоч ти сьогодні і ювілярка, але бажаю тобі цілуватися з бравим Антоніо не так безпечно. Будь обережна і не хвилюй інших. Не то — коли-небудь я забуду про револю-

цію і зроблюся твоїм Дон-Жуаном. Хочеш, люба і шановна? Я — не чернець!

Хай живе... і т. ін.

Товариш Ніколо.

(Так вона завше взивала мене).

Мій напис побив рекорд сміху та ширости. Всі реготали, а найдовше сама Лючія. У відповідь вона стисла мою руку. Я тріумфував, а наша вечірка продовжувалась під згуки демократичної балалайки і двох італійських середніх мандолін.

XVII. ОСТАННЯ ПЕРЕМОГА.

Минуло ще два дні.

Наш 3.000-й загін влився в регулярну Червону армію. Нас вітали за наші вдачі, і ми поділили загальну радість, готуючись до нових наступів. Але моєю головою опанував смуток.

Я зажурився. І було чому...

Ще вчора безжурний Антоніо завітав до мене, балакав зі мною про чарівну Італію, залишену ним для нас. Він передав мені новину, що білі знову будуть шкендити нас італійськими й англійськими набоями.

— Це наш Мілано несвідомий постачає...

І він показав мені в часописі білих, що військово-знаряддя прибуло у порт на тім же „Офіоне“. Антоніо замовк і чекав мого наказу.

— Я зірву...— закінчив він і зник...

Зник, і досі я не знаю, де він. Я шукав його, питав за Лючію, але даремно.

Тільки записку залишив мій італієць:

Дорогий товаришу комбате!

Недаремно полковник Тумілов перед розстрілом казав, що помста іде пароплавом з Заходу.

Хай ту помсту ми, інтернаціоналісти, знищимо нашою солідарністю! Хай буде так!

Любий друже! Я зникаю з нею — з Л. Хочу моїми останніми подіями запалитися ще дужче і ще світліше, хочу згоріти, як сонцеявний бенгаль зараз же, хочу вибухнути так, щоб чула не тільки Україна, а й Італія, а з нею і всесвіт. З набоями я щось учиню, я припиню ворожий наступ.

Я пишу про себе. А Лючія? — Вона стоїть біля мене і дивиться, що я роблю. Вона мовчить і готує зброю... Хай буде так!

Прощавай, наш славний комбате! Товариш Чумак дозволив нам чотирьом піти у глибоку тилу розвідку.

Чи побачимось же ми?

Твій Антоніо.

Я прочитав, і щось болюче кресонуло в грудях. Коли б у розсічені груди покласти їжака, щоби він лохматив жили біля серця, то й тоді той біль не був би таким гострим.

З того часу я не бачив італійця. Також не бачив я і Лючію.

Тільки зараз мені легко пригадати. І я пам'ятаю яскраво, як чотири по тому дні над Одесою гримнув великий вибух. Заграва золотими соломинками піднялася до хмар і повисла звідти чорними колосками диму.

— Це італієць, — заговорили усі в частинах.

І тоді ж наш загін, наче серп, вигнутий з флангів, пішов на жнива, на Одесу. Я наказав врятувати нашу розвідку.

І ми никали усюди, наше лезо під рукою суворого женця скосило всю ворожу силу — і ми шукали нашими живими, а знайшли лише трупи.

— Де ж Лючія? — запитав я.

— Читай! — і Руденко подав мені записку.

Товаришам з червоного стану.

Коли ви надібаєте на наші трупи -- передайте в № батальйон — товаришам Ніколо, Руденкові, Чумакові й усім, усім, що нас було полонено.

Я обдурила офіцера, забила його, але врятувати товаришів не встигла. Іванченко, Яків-комсомолец і мій прекрасний Антоніо замордовані...

Я пишу біля них мертвих. Сама ж я їду в Мілан розповісти робітникам збройного заводу про безглузде нахабство італійського консулата. Я буду агітувати, я розкажу, що набої везуть не в Африку, а на Україну...

Ми з-за далеких обривів Італії простягнемо вам нашу руку...

Прощавайте! „Офіоне“ чекає на мене...

Лючія з Мадженто.

XVIII. ЕПІЛОГ.

Високолобого Антоніо (лоб, як дуб у височінь); Іванченко та Якова (того, що написав Лючії: „Будь моєю куронькою та квокчи за жіночі права!“) ми поховали з шанобою.

На знак того, що три були червонармами,
ми в могилу трьох вкопали рейку і припаяли
п'ятикутню червону зірку.

Рейку — в ознаку сили, волі й плану...

Зірку — в ознаку єдності й нашої ідеї...

...Тепер могила лежить там на ланах під
Одесою.

Над нею пливе сонце, над нею йдуть ночі, чер-
вономарять над нею вітри — до неї ходять люди.

А Лючія?

В часописах писали про страйкування в Мі-
лані...

О, італійко, це твоє безмежне кохання до
нас! Дужа волею, ти на плечі свої накладаєш
хмари півночі, а з Італії своєї зриваєш голубу
запону небес і прямуєш до „Унію Мондіале“—
до „Всесвітньої Спілки“.

Ти йдеш солідарна і велика! І з тобою гар-
туються маси, ти поважним кроком прямуєш не
одна, перед тебе і за тобою монолітна Червонея,
розливна, як океан, з мізками замість піни.

З тобою йдуть легіони революції — тієї, що
цвіте на кров'яному чорноземі сердець.

... Де ти зараз?

... Де ти?

Харків, „Молодняк“

1926 27 р.

З М І С Т.

	Стор.
I. Вона інтригує	5
II. Нічний похід	13
III. Таємна дистанційна трубка	14
IV. Сутичка на „Офіоне“	21
V. Психологія на всіх парах	29
VI. Втікання від міноноски	34
VII. Надзвичайна небезпека	42
VIII. За димовою завісою	47
IX. Збори на „Офіоне“ і від'їзд	52
X. Антоніо прибуває до нас	60
XI. „Документик“	65
XII. Тумілова судять	68
XIII. Два салюти	74
XIV. Чи він покохає?	84
XV. Тріумф зірок	86
XVI. Цікавий блокнот	88
XVII. Остання перемога	92
XVIII. Епілог	95

832-3

РЛ.
№ 4281

Автор цієї
мій друг Кривоносов
має цікавий інтерес
шлях. Це оригінальний твір
і дуже цікавий.

289

СКЛАДИ ВИДАНЬ:

Харків, вул. Вільної Академії, 5. Телефон 10-07

Москва, Кузнецький міст, б. 5/15, ріг Б. Лубянки

Телефони: 3-01-99 та 3-17-55